

รายงานการศึกษา เรื่อง

“เครื่องมือหาลาและสัตว์น้ำที่ใช้ในป่าชุ่มน้ำและบริเวณโดยรอบ ของหมู่บ้านทุ่งจิว อ.เขียงของ จ.เขียงราย”

โดย

นักวิจัยชาวบ้านหมู่บ้านทุ่งจิว สมาคมแม่น้ำเพื่อชีวิต โองเฮียนแม่น้ำของ
สถาบันชุมชนชุ่มน้ำโขง และสภาประชาชนชุ่มน้ำอิง

25 มิถุนายน 2562

รายงานฉบับนี้เป็นกรรวมรวมความรู้ท้องถิ่นเรื่องเครื่องมือหาลาและสัตว์น้ำที่ใช้ในป่าชุ่มน้ำของบ้านทุ่งจิวและบริเวณโดยรอบ ซึ่งได้มาจากการทำวิจัยที่บ้านเมื่อวันที่ 25 มิถุนายน 2562 ของคณะนักวิจัยชาวบ้านทุ่งจิว ร่วมกับสมาคมแม่น้ำเพื่อชีวิต โองเฮียนแม่น้ำของ สถาบันชุมชนชุ่มน้ำโขง และสภาประชาชนชุ่มน้ำอิง ซึ่งพบว่าเครื่องมือจับสัตว์น้ำอยู่ถึง 32 ชนิดที่ใช้แตกต่างกันไปตามชนิดของสัตว์น้ำ ระบบนิเวศหรือลักษณะแหล่งน้ำ ช่วงเวลาดวงวันกลางคืน อุกฤกาด และเพศของผู้ใช้ ซึ่งเครื่องมือเกือบจะทุกชนิดผลิตเองโดยชาวบ้านด้วยวัสดุท้องถิ่นจากธรรมชาติโดยเฉพาะไม้ไผ่ ความหลากหลายของเครื่องมือซึ่งต้องใช้ความรู้แตกต่างและหลากหลายทั้งในการใช้จับสัตว์น้ำและการผลิตเครื่องมือ แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวบ้านทุ่งจิวที่เข้าใจและผูกพันกับทรัพยากรในพื้นที่ป่าแห่งนี้มายาวนาน ต้องมีความเข้าใจอย่างละเอียดในเรื่องต่างๆแล้วนำมาประกอบกันเป็นองค์ความรู้เรื่องการหาอยู่หากินกับป่าชุ่มน้ำบ้านทุ่งจิว เช่น ต้องเข้าใจนิสัยของปลาและสัตว์น้ำแต่ละชนิดที่มีมากกว่า 100 ชนิด ต้องเข้าใจลักษณะห้วยหนองซึ่งก็เปลี่ยนแปลงแตกต่างกันไปตามฤดูกาล

รายชื่อเครื่องมือและข้อมูลการใช้

ชื่อ	สัตว์ที่จับได้	สถานที่ใช้	คนที่ใช้	เวลาที่ใช้	เดือนที่ใช้
1. แห	ปลาทั่วไป	หนอง แม่น้ำ คลอง	ชาย	กลางวัน	ตลอดปี
2. แหเป่า(หวานลาก)	ปลาทั่วไป	หนอง แม่น้ำ คลอง	ชาย	กลางวัน	ตลอดปี
3. แหน่ง	ปลาทั่วไป	ห้วย หนอง คลอง ทุ่งนา	ชาย	กลางวัน กลางคืน	ตลอดปี
4. ตุ่มตั่ง/ตุ่มใหญ่	ปลาทั่วไป	ห้วย หนองน้ำ	ชาย	กลางคืน	ตลอดปี
5. ตุ่มต๋วง	ปลาทั่วไป	หนอง บึง ห้วย	ชาย	กลางคืน	พฤษภาคม - กันยายน
6. ตุ่มเขียน	ปลาไหล	ห้วย ทุ่งนา	ชาย	กลางคืน	ตลอดปี
7. ตุ่มกุ่ม	กุ่ม	หนอง สระ น้ำนิ่ง	ชาย	ไต้ตอนเย็น เก็บเช้า	ตลอดปี
8. ไช	ปลาทั่วไป	ต้างนา ลำน้ำเหมือง ริมน้ำห้วย	ชาย	กลางวัน	พฤษภาคม - กันยายน
9. ไชกุ่ม	กุ่ม	หนองน้ำ บึง	ชาย	กลางคืน	ตลอดปี
10. แยกกม	กม	ห้วย ทุ่งนา ริมน้ำ	ชาย	กลางวัน	ตลอดปี

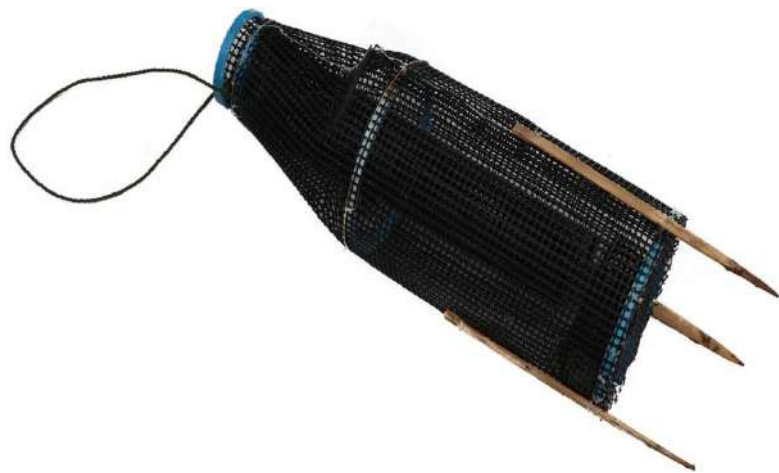
11. แหยมไถน	ปลาหลิ้ม ปลาตุก	หนองน้ำ	ชาย	กลางวัน	ตลอดปี
12. แหยมจุม	ปลาใหญ่ ปลาตุก ปลาช่อน ปลาสะเต๊ะ	หนองน้ำ	ชาย	กลางวัน	ตลอดปี
13. ซ่อมแทง เอียน	ปลาเอียน	หนองน้ำ	ชาย	กลางวัน	ตลอดปี
14. ฉมวก	ปลาทั่วไป กบ	ทั่วไป	ชาย	กลางวัน กลางคืน	ตลอดปี
15. ช่อน	ปลาทั่วไป	บริเวณน้ำไหลแรง	ชาย	ดักทั้งวัน	ช่วงปลาล่อง สค.- ต้น ตค.
16. จะเอ่อ	ทุกชนิด	ห้วย หนอง คลอง บึง	ชาย	กลางวัน กลางคืน	ตลอดปี
17. โพงพาง	ทุกชนิด	ห้วย ที่น้ำไหล	ชาย	กลางวัน กลางคืน	น้ำขึ้น น้ำหลาก
18. ซ้อด้อ/ตวง ปลา	ปลาทุกชนิด	ที่น้ำไหล	ชาย	ไล่ตอนเย็น เก็บ เช้า	
19. ตวงเต็น	ปลาทุกชนิด	ร่องน้ำ ห้วย	ชาย	กลางวัน กลางคืน	หน้าหนาว ตุลาคม- พฤศจิกายน
20. หลุมตักปลา	ปลาตุก ปลาหลิ้ม	นา ลำเหมือง	ชาย	ไล่กลางวัน เอาปลาตอนเช้า มืด/เย็น	หน้าหนาว
21. บั้งฉิ่งจับ เอียน (เลิกใช้ แล้ว)	เอียน ปลาไหล	นา หนอง ริมน้ำ ฝาย	ชาย	ไล่กลางคืน เช้า เก็บ	ตลอดปี
22. เบ็ดกสอง	ตุก ช่อน กุ้ง สลิด	นา ริมน้ำ ห้วย	ชาย	กลางคืน	ตลอดปี/ฤดูฝน
23. เบ็ดแขวน	ปลาทั่วไป ปลาตุก ปลาช่อน	ทุ่งนา ห้วย หนอง	ชาย	กลางคืน	กรกฎาคม - กันยายน

24. เบ็ดฝรั่ง	ปลาใหญ่ ปลาชะโด	แม่น้ำใหญ่	ชาย	กลางวัน	ตลอดปี
25. เบ็ดจ๋อม	ปลาทั่วไป	หนอง บึง ลำห้วย	ชาย หญิง	กลางวัน	ตลอดปี
26. สุ่ม	ปลาทั่วไป ปลาช่อน	นา หนอง น้ำตื้น	ชาย หญิง	กลางวัน	ตลอดปี
27. กระทบอกจับ เขียด	เขียด กบ	ทุ่งนา	ชาย หญิง	กลางคืน	หน้าฝน
28. ซ่อง	ใส่ปลาทั่วไป	นา ลำเหมือง ห้วย	ชาย หญิง	กลางวัน กลางคืน	ตลอดปี
29. ระวัง (สวิงขยาว)	ทุกชนิด	หนอง	ชาย หญิง	กลางวัน กลางคืน	หน้าฝน
30. จำ/จำ/ขอ	ปลาเล็ก ปลาชิว	ริมคลอง ริมหนอง	หญิง	กลางวัน	ตลอดปี
31. หิง	ปลาเล็ก	ริมน้ำ นา	หญิง	กลางวัน	ตลอดปี
32. แซะ	ปลาเล็ก	นา น้ำตื้น	หญิง	กลางวัน	หน้าฝน/ช่วงนา

ภาพเครื่องมือหาปลา

๖๖๓

ตุ้มเอียน

ข้องใส่ปลา

แห่

ไม้ต

ແຢນກາຍ

ໄທ

ທິງ

ตุ้ม

ตุ้มตวง

ระวาง

ซ้อมแทงเอียน

แหลมไต่หน

แหลมจุ่ม

จุ่มวก

รายชื่อนักวิจัยชาวบ้าน

1. นาง เทียง จำปาคำ
2. นาง ออน ริมพิส่อน
3. นาย สนั่น วุฒิ
4. นาย ก้า ถิ่นทามูต
5. นาย ประสิทธิ์ ป่าละนุญมา
6. นาย สุกจน์ จำปาคำ
7. นาย สัมเพชร ทะกัน
8. นาย เก๋ย ไวตี

9. นาย ย้าย ยารังษี
10. นาย วิฑูรย์ จำปาคำ
11. นาง สม ต้นดี
12. นาง พัน ยอดสุวรรณ
13. นาง สุภารัตน์ นันชัย
14. นาย วีระพงศ์ นันชัย
15. นาง จินตนา วงศ์งาม
16. นาง คำฟู จำปาคำ
17. นาง วันเพ็ญ เมืองสือ
18. นาง พร จำปาคำ
19. นาย แต่ง ต้นดี

รายชื่อผู้ช่วยนักวิจัย

1. นาย วีระพงศ์ ไพธิมัน
2. นาย เทอดธรรม เศรษฐ์เชื้อ
3. นาย พิชญ์พงษ์ คุรุบริษัทามรรค
4. นาย เกียรติกร แจ่มสว่าง
5. นาย ศิริศักดิ์ อัจคำ
6. นาย ธีรพัฒน์ คนทรง
7. Mr. Wong Lurn
8. นางสาว อริธา รัชธานี
9. นาย พิศณุกรณ์ ดีแก้ว

